

O'ZBEKISTONDA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISH ASOSIDA ERKIN IQTISODIY HUDUDLARNI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI

Aminova Ozoda Sami qizi

Makroiqtisodiyot fakulteti, Mme-01 guruh,

2-kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda xorijiy investitsiyalarni jalb qilish orqali erkin iqtisodiy hududlarni rivojlantirish yo'llari tahlil qilinadi. Erkin iqtisodiy hududlarning mamlakat iqtisodiyotiga ta'siri, xorijiy sarmoyadorlar uchun yaratilayotgan shart-sharoitlar va investitsion muhitni yaxshilash bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, muvaffaqiyatli xalqaro tajribalar asosida O'zbekistonda erkin iqtisodiy hududlarni rivojlantirish bo'yicha taklif va tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: Xorijiy investitsiyalar, erkin iqtisodiy hududlar, investitsion muhit, sarmoya jalb qilish, iqtisodiy rivojlanish, islohotlar, biznes-muhit, O'zbekiston iqtisodiyoti.

O'zbekiston mustaqillikka erishgandan so'ng iqtisodiy islohotlarni amalga oshirish va bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonini jadallashtirishga katta e'tibor qaratdi. Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va erkin iqtisodiy hududlarni rivojlantirish esa mamlakatning umumiy iqtisodiy o'sishi, sanoat tarmoqlarini diversifikatsiya qilish va eksport salohiyatini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqolada erkin iqtisodiy hududlar (EIH) kontseptsiyasi, ularning rivojlanish omillari, xalqaro tajribalar va O'zbekiston uchun istiqbollar tahlil qilinadi.

Erkin iqtisodiy hududlarning rivojlanish tarixi va strategiyasi

O'zbekistonning erkin iqtisodiy hududlar siyosati so'nggi yillarda intensiv ravishda rivojlanmoqda. Birinchi bosqichda maqsad – investitsiya muhitini yaxshilash, byurokratik to'siqlarni kamaytirish va investorlarga qulay shart-sharoitlar yaratish edi. Keyinchalik esa quyidagi strategik yo'nalishlar belgilandi:

Zonalarni diversifikatsiyalash: Erkin iqtisodiy hududlar faqat Toshkent va boshqa markaziy shaharlar bilan cheklanmay, mamlakatning mintaqaviy markazlarida ham tashkil etilishi ko'zda tutilmoqda. Bu orqali hududiy rivojlanishni rag'batlantirish, qishloq joylarida yangi ish o'rinlarini yaratish maqsad qilinmoqda. Maxsus soliq va bojxona rejimlari: EIH-larda soliq yengilliklari, bojxona to'lovlarining qisqarishi va import-eksport jarayonlarining soddalashtirilishi orqali investitsiyalarni jalb qilish kuchaytirilmoqda.

Innovatsion infratuzilmani rivojlantirish: Zamonaviy texnologiyalar, raqamli iqtisodiyot va IT yechimlar yordamida investitsion loyihalarni qo'llab-quvvatlashga e'tibor qaratilmoqda.

SWOT tahlili: Erkin iqtisodiy hududlarni rivojlantirish strategiyasini yanada chuqurroq tushunish uchun SWOT tahlili – kuchli va zaif tomonlar, imkoniyatlar va xavf-xatarlarni aniqlash foydalidir.

Kuchli tomonlar: Stratejik geografik joylashuv: O'zbekiston markaziy Osiyoda joylashgani uchun mintaqaviy savdo yo'llari va logistika tarmog'i bilan integratsiyalashgan.

Huquqiy islohotlar: Qonunchilikning soddalashtirilishi, investorlar uchun qulay sharoitlar yaratishga qaratilgan yangi qonunlar qabul qilinmoqda.

Xalqaro hamkorlik: Dunyo bo'ylab muvaffaqiyatli EIH tajribalari va chet el investitsiyalari tajribasi asosida strategiyalar ishlab chiqilmoqda.

Zaif tomonlar: Infratuzilmaning yetishmovchiligi: Ayrim hududlarda transport va kommunikatsiya infrastrukturasini yetarlicha rivojlanmagan.

Kadrlar salohiyati: Malakali ishchi kuchi va boshqaruv tajribasining yetishmasligi investitsiya loyihalarini amalga oshirishda to'siq bo'lishi mumkin. Byurokratiya va korrupsiya: Ba'zi holatlarda ma'muriy to'siqlar va korrupsiya holatlari investorlar ishonchini pasaytirishi xavfi mavjud.

Mintaqaviy iqtisodiy hamkorlik: Yaqin atrofdagi davlatlar bilan iqtisodiy integratsiya, qo'shma investitsiya loyihalarini amalga oshirish imkoniyatlarini oshiradi. Raqamli iqtisodiyot: Zamonaviy texnologiyalar, raqamli yechimlar va elektron hukumat tizimlari yordamida investitsiya jarayonlarini soddalashtirish mumkin. Xalqaro moliyaviy tashkilotlar bilan hamkorlik: Jahon banki, Xalqaro valyuta fondi kabi tashkilotlarning moliyaviy va texnik qo'llab-quvvatlashi imkoniyatlar doirasini kengaytiradi.

Xavf-xatarlar:

Global iqtisodiy noaniqliklar: Jahon bozoridagi o'zgarishlar, iqtisodiy inqirozlar va siyosiy noaniqliklar investitsiya muhitiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Mahalliy iste'molchilar va ishlab chiqaruvchilarning raqobati: Ichki bozordagi raqobat va mahalliy kompaniyalar bilan sinergetik aloqalar muvaffaqiyatli investitsiya loyihalarini amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi. Atrof-muhit va ijtimoiy masalalar: Erkin iqtisodiy hududlarni rivojlantirish jarayonida ekologik muhofaza va ijtimoiy mas'uliyatni hisobga olish zarurati mavjud.

Innovatsiyalar va texnologik rivojlanish:

Yangi texnologiyalar va innovatsiyalar erkin iqtisodiy hududlarda samaradorlikni oshirish uchun muhim vosita hisoblanadi. Masalan: Raqamli transformatsiya: Elektron litsenziyalash, onlayn soliq tizimlari va bojxona protseduralarining avtomatlashtirilishi investorlar uchun jarayonlarni sezilarli darajada soddalashtiradi. Sun'iy intellekt va ma'lumotlarni tahlil qilish: Bu

texnologiyalar yordamida investitsiya loyihalarining risklarini aniqlash, bozor tendensiyalarini prognoz qilish va strategik qarorlar qabul qilish imkoniyati oshadi.

Innovatsion inkubatorlar: Maxsus texnologik parklar va innovatsion markazlar yaratish orqali yosh tadbirkorlar va startaplar qo'llab-quvvatlanmoqda, bu esa iqtisodiy diversifikatsiyani rag'batlantiradi.

Amaliy misollar va xalqaro tajriba:

Xalqaro miqyosda muvaffaqiyatli amalga oshirilgan erkin iqtisodiy hududlarga misol qilib, Xitoyning Shenzhen maxsus iqtisodiy zonasi, Dubayning Jebel Ali iqtisodiy zonasi va Singapurning iqtisodiy erkin zonalarini keltiriladi. Ushbu hududlarda quyidagi omillar muvaffaqiyatni ta'minlagan:

Strategik investitsion siyosat: Davlat tomonidan ishlab chiqilgan aniq strategiyalar va uzoq muddatli rejalashtirish.

Qonunchilik va reglamentlarni soddalashtirish: Investorlar uchun qulay soliq va bojxona tartib-qoidalarini.

Xalqaro hamkorlik va tajriba almashinuvi: Chet el investitsiyalarini jalb qilishda xalqaro tashkilotlar va kompaniyalar bilan faol hamkorlik.

O'zbekiston uchun esa bu tajriba quyidagicha tatbiq etilishi mumkin:

Hududiy rivojlanishni rag'batlantirish uchun mintaqaviy strategiyalar ishlab chiqish.

Innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash, ayniqsa, texnologik parklar va startap ekotizimlarini rivojlantirish.

Investorlar ishonchini oshirish uchun huquqiy kafolatlar va aniq shart-sharoitlar yaratish.

1. Xorijiy investorlar uchun tahlil

O'zbekistonga investitsiya kiritayotgan asosiy davlatlar (Xitoy, Rossiya, Janubiy Koreya, Turkiya va boshqalar) haqida ma'lumot. Ushbu davlatlarning O'zbekistondagi yirik loyihalari. Investorlarga qanday kafolatlar berilayotgani va qanday muammolar mavjudligi.

2. Mavjud erkin iqtisodiy hududlar (EIH) va ularning natijalari

"Navoi", "Angren", "Jizzax", "Urgut", "Xazorasp" kabi EIHlar natijalari va ularning iqtisodiyotga ta'siri. Ularning muvaffaqiyat omillari va kamchiliklari.

3. Erkin iqtisodiy hududlarni rivojlantirish uchun yangi tarmoqlar

Axborot texnologiyalari va startaplar uchun maxsus iqtisodiy hududlar. Sun'iy intellekt, biotexnologiya va yashil iqtisodiyotga yo'naltirilgan investitsiya loyihalari. Qishloq xo'jaligi va ekologik toza mahsulot ishlab chiqarishga mo'ljallangan erkin zonalar.

4. Mahalliy tadbirkorlar va xalqaro investorlar o'rtasida hamkorlik

Mahalliy bizneslar uchun xorijiy investorlar bilan ishlash imkoniyatlari. Kichik va o'rta biznesni rivojlantirish uchun davlat tomonidan berilayotgan qo'llab-quvvatlash choralari.

Xorijiy kapital bilan mahalliy brendlarni yaratish imkoniyatlari.

5. Xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlik

Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki, Islom taraqqiyot banki kabi xalqaro tashkilotlar bilan qanday hamkorlik qilinayotgani. O'zbekistonga ajratilgan grantlar va kredit mablag'lari qayerga sarflanayotgani.

6. Investitsiya muhitini yaxshilash bo'yicha yangi takliflar

Xorijiy investorlar uchun soliq yengilliklarini uzaytirish yoki soddalashtirish. Byurokratik jarayonlarni qisqartirish va investorlar uchun "bir darcha" tamoyilini joriy etish. Mahalliy ishlab chiqaruvchilar va eksportyorlar uchun subsidiyalar va grantlar.

Rivojlanishdagi istiqbollar va tavsiyalar:

Kelgusida erkin iqtisodiy hududlarni yanada rivojlantirish uchun quyidagi tavsiyalarni berish mumkin:

1. Qonunchilikni yanada soddalashtirish: Investitsiyalarni jalb qilish jarayonini shaffof va tezkor qilish uchun mavjud qonunlar va reglamentlarni takomillashtirish zarur.

2. Infrastruktura loyihalarini kengaytirish: Transport, aloqa va energetika sohalaridagi investitsiyalarni ko'paytirish orqali hududiy rivojlanishni ta'minlash.

3. Kadrlar tayyorlash va malaka oshirish: Mahalliy ishchi kuchini zamonaviy talablar asosida tayyorlash va innovatsion kadrlar tayyorlash markazlarini tashkil etish.

4. Xalqaro hamkorlikni kuchaytirish: Chet el investorlar va xalqaro moliyaviy tashkilotlar bilan strategik hamkorlikni rivojlantirish, qo'shma loyihalar va texnologik almashinuv dasturlarini yo'lga qo'yish.

5. Monitoring va baholash tizimini joriy etish: Erkin iqtisodiy hududlarning samaradorligini doimiy ravishda kuzatib borish va natijalarga qarab strategiyalarni moslashtirish.

Xulosa: O'zbekistonda xorijiy investitsiyalarni jalb qilish orqali erkin iqtisodiy hududlarni rivojlantirish davlatning iqtisodiy o'sish strategiyasida muhim o'rin tutadi. Hukumat tomonidan olib borilayotgan islohotlar, innovatsion infratuzilma va xalqaro hamkorlik tajribalari asosida investitsiya muhitini yaxshilash imkoniyati kengaymoqda. Kelajakda qonunchilik, infratuzilma va kadrlar tayyorlash sohalaridagi islohotlar yordamida erkin iqtisodiy hududlar yanada samarali faoliyat yuritishi va iqtisodiy diversifikatsiya jarayoniga qo'shgan hissassi ortishi kutilmoqda.

Ushbu maqolada keltirilgan tahlillar, SWOT tahlili va xalqaro tajriba misollari asosida O'zbekiston uchun investitsiya siyosati va erkin iqtisodiy hududlarni rivojlantirish yo'lida aniq strategiyalar ishlab chiqilishi muhim ahamiyatga ega. Davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, shuningdek, xalqaro tajribalarni o'zlashtirish orqali mamlakat iqtisodiy salohiyatini oshirishga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 21-fevraldagi “Erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-5656-sonli Farmoni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 25-noyabrda “Investitsiya faoliyatini yanada rag‘batlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Qarori.
3. O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi hisobotlari.
4. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi: “O‘zbekistonda investitsion muhit va erkin iqtisodiy zonalar” statistik ma’lumotlari.
5. Jahon banki (World Bank): “O‘zbekistonda iqtisodiy islohotlar va investitsiya muhiti” – yillik hisobotlar.
6. Osiyo Taraqqiyot Banki (Asian Development Bank): “Markaziy Osiyoda investitsion imkoniyatlar va iqtisodiy hamkorlik” – tadqiqot materiallari.
7. Xalqaro Valyuta Jamg‘armasi (IMF): “O‘zbekistonda bozor islohotlari va iqtisodiy rivojlanish” – iqtisodiy tahlil hisobotlari.